

**O‘ZBEKISTON
QONUNCHILIGI TAHLILI**

ILMIY-TAHLILIIY JURNAL
2026-YIL 2-SON

**ОБЗОР
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА
УЗБЕКИСТАНА**

НАУЧНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
2026 ГОД № 2

**UZBEKISTAN LAW
REVIEW**

SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL
2026 ISSUE 2

VOLUME 3 / ISSUE 2 / 2026

DOI: 10.51788/TSUL.UZLAWREV.3.2.

ISSN 2181-8118

DOI: 10.51788/TSUL.UZLAWREV.

**MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT
YURIDIK UNIVERSITETI**

“O‘zbekiston qonunchiligi tahlili” ilmiy-tahliliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2014-yil 21-iyulda 02-0074-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:

O. Choriyev

Muharrirlar:

E. Mustafayev
Y. Yarmolik
M. Sharifova
Sh. Beknazarova
E. Sharipov
X. Yuldasheva

Musahhih:

M. Tursunov

Texnik muharrir:

U. Sapayev

Dizayner:

D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar,
Sayilgoh ko‘chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: la.wreview.uz

E-mail: uzla.wreview@tsul.uz

Nashriyot litsenziyasi

№ 174625, 29.11.2023-y.

Jurnal 2026-yil 29-iyunda

bosmaxonaga topshirildi.

Qog‘oz bichimi: A4.

Shartli bosma tabog‘i: 22.

Adadi: 100. Buyurtma: № 73.

Bosmaxona litsenziyasi

29.11.2023 № 174626

TDYU bosmaxonasida chop etildi.

Bosmaxona manzili:

100047. Toshkent shahri,

Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY’ATI**BOSH MUHARRIR**

S. Gulyamov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquq va texnologiyalar sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

TAHRIR HAY’ATI A’ZOLARI

I. Rustambekov – Toshkent davlat yuridik universiteti O‘quv ishlari bo‘yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor – bosh muharrir o‘rinbosari

Sh. Xo‘jayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Intellektual mulk huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori – mas‘ul muharrir

O. Oqyulov – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

A. Ener – Turkiyaning Anqara Haci Bayram universiteti dotsenti, Energetika nizolari arbitraj markazi bosh kotibi o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori

M. Bungenberg – Saarlend universiteti Yevropa instituti direktori, yuridik fanlar doktori

S. Tatar – Turkiyaning Anqara Yildirim Boyazid universiteti professori, yuridik fanlar doktori

J. Peeroo – Sorbonna Universiteti professori, Stone 36 yuridik firmasi advokati, yuridik fanlar doktori

B. Musayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Biznes huquqi va sud himoyasi fakulteti dekani, yuridik fanlar doktori, professor

Sh. Saydullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq sho‘basi professori, yuridik fanlar nomzodi

D. Habibullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik protsessual va iqtisodiy protsessual huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

S. Bozorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

I. Bekov – Toshkent davlat yuridik universiteti Konstitutsiyaviy huquq sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

V. Ergashev – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Qonunchilik va huquqiy siyosat instituti direktor o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori, professor

Sh. Joldasova – O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi huzuridagi Qonunchilik muammolari va parlament tadqiqotlari instituti bosh ilmiy xodimi, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

O. Xazratqulov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi mudiri, yuridik fanlar nomzodi, professor

D. Suyunova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat-protsessual huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

D. Maxkamov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ommaviy huquq fakulteti dekani, yuridik fanlar doktori, professor

D. Babadjanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho‘basi professori v.b., yuridik fanlar doktori

A. Matmurotov – Toshkent davlat yuridik universiteti Sud hokimiyati, advokatura va huquqni muhofaza qiluvchi organlar sho‘basi dotsenti, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

E. Rahmatov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va qiyosiy huquqshunoslik fakulteti dekani, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

M. Turdialiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi mudiri o‘rinbosari, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ**

Научно-аналитический журнал «Обзор законодательства в Узбекистане» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 21 июля 2014 года с удостоверением № 02-0074.

Журнал включён в перечень журналов Высшей школы при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:
О. Чориев

Редакторы:

Э. Мустафаев
Е. Яролик
М. Шарифова
Ш. Бекназарова
Э. Шарипов
Х. Юлдашева

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: lawreview.uz

E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Издательская лицензия

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
29.06.2026.

Формат бумаги: А4.
Усл. п. л. 22. Тираж: 100 экз.
Номер заказа: 73.

Лицензия типографии

от 29.11.2023 № 174626

Отпечатано в типографии
Ташкентского государственного
юридического университета.
100047, г. Ташкент,
ул. Сайилгох, 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

С. Гулямов – профессор сектора права и технологий Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ

И. Рустамбеков – проректор Ташкентского государственного юридического университета по учебной работе, доктор юридических наук, профессор – заместитель главного редактора

Ш. Хужаев – заведующий сектором права интеллектуальной собственности Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам – ответственный редактор

О. Окюлов – профессор сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Энер – доцент Университета Анкары Хаджи Байрам (Турция), заместитель генерального секретаря Арбитражного центра по энергетическим спорам, доктор права

М. Бунгенберг – директор Европейского института Саарского университета, доктор права

С. Татар – профессор Университета Анкары Йылдырым Баязит (Турция), доктор права

Ж. Пироо – профессор университета Сорбонна, адвокат юридической фирмы Stone 36, доктор права

Б. Мусаев – декан факультета бизнес-права и судебной защиты Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Ш. Сайдуллаев – профессор сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук, профессор

Д. Хабибуллаев – заведующий кафедрой гражданского процессуального и экономического процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

С. Бозоров – профессор сектора международного частного права Ташкентского государственного юридического университета (Registrar's Office), доктор юридических наук

И. Беков – заведующий сектором конституционного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

В. Эргашев – заместитель директора Института законодательства и правовой политики при Президенте Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

Ш. Джолдасова – ведущий научный сотрудник Института проблем законодательства и парламентских исследований при Олий Мажлисе Республики Узбекистан, доктор философии по юридическим наукам

О. Хазраткулов – заведующий сектором международного частного права Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук, профессор

Д. Суюнова – профессор сектора уголовно-процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Д. Махкамов – декан факультета публичного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Д. Бабаджанова – и.о. профессора сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Матмуратов – доцент сектора судебной власти, адвокатуры и правоохранительных органов Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

Э. Рахматов – декан факультета частного права и сравнительного правоведения Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

М. Турдиалиев – заместитель заведующего сектора международного частного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

"Uzbekistan Law Review" scientific and analytical journal was registered by Press and Information Agency of Uzbekistan on July 21, 2014, with certificate number 02-0074.

The journal is included in the list of journals of the Supreme Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan. Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
E. Mustafayev
Y. Yarmolik
M. Sharifova
Sh. Beknazarova
E. Sharipov
Kh. Yuldasheva

Proofreader:
M. Tursunov

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Publishing department address:
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: lawreview.uz
E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Publishing license
№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 29.06.2026.
Paper size: A4.
Cond.p.f: 22.
Units: 100. Order: № 73.

Printing house license
№ 174626, 29.11.2023.

Published in the Printing house of Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD**EDITOR-IN-CHIEF**

S. Gulyamov – Professor of the Department of Law and Technologies of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

I. Rustambekov – Deputy Rector for Academic Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor - Deputy Editor-in-Chief

Sh. Khujaev – Head of the Department of Intellectual Property Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law - Executive Editor

O. Okyulov – Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Ener – Associate Professor of Ankara Haci Bayram University, Turkey, Deputy Secretary General of the Center for Arbitration of Energy Disputes, Doctor of Law

M. Bungenberg – Saarländ universiteti Yevropa instituti direktori, yuridik fanlar doktori Director of the European Institute of Saarland University, Doctor of Law

S. Tatar – Professor of Ankara Yıldırım Beyazid University, Turkey, Doctor of Law

J. Peeroo – Professor of the University of Sarbonne, lawyer of the law firm Stone 36, Doctor of Law

B. Musaev – Dean of the Faculty of Private International Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

Sh. Saydullaev – Professor of the Department of State and Law of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences

D. Habibullaev – Head of the Department of Civil Procedural and Economic Procedural Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

S. Bozorov – Professor of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

I. Bekov – Head of the Department of Constitutional Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

V. Ergashev – Deputy Director of the Institute of Legislation and Legal Policy under the President of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

Sh. Joldasova – Chief Research Fellow of the Institute of Legislation Problems and Parliamentary Research under the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

O. Khazratkulov – Head of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences, Professor

D. Suyunova – Professor of the Department of Criminal Procedure Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

D. Mahkamov – Dean of the Faculty of Public Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

D. Babadjanova – Acting Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Matmurotov – Associate Professor of the Department of Judiciary, Advocacy and Law Enforcement Agencies of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

E. Rahmatov – Dean of the Faculty of International Law and Comparative Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

M. Turdialiev – Deputy Head of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

MUNDARIJA

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA’MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

11 **ALIMOV BOTU BABIROVICH**

Prezident va Hukumat munosabatlarining konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari: xorijiy davlatlar tajribasi hamda O‘zbekiston modeli

19 **SAIDAZIMOV YUSUF SODIQ O‘G‘LI, JALOLOVA DIYORA G‘AYRAT QIZI**

O‘zbekiston Respublikasida ma‘muriy shikoyat bo‘yicha ish yuritish tartibining milliy qonunchilik tahlili

26 **NORMURATOV AKTAM TULABOY O‘G‘LI, JO‘RAYEVA MUMTOZMAHALBEGIM ELMURODJON QIZI**

O‘zbekiston Respublikasida ma‘muriy hujjatlarning haqiqiyliigi: moddiy-huquqiy va protsessual talablar tahlili

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

32 **NARZIYEV OTABEK SA’DIYEVICH, MAMATXANOV ASKAR MAXMUTOVICH**

Ijtimoiy investitsiya va ijtimoiy ta’sir obligatsiyalari: O‘zbekistondagi huquqiy mexanizmlar

42 **SHAMSHETOV SHARAFATDIN SARSENOVICH**

Mikromoliyaviy tashkilotlarning tadbirkorlik faoliyati subyektlari sifatidagi huquqiy maqomi

52 **DILBOBOYEV NOZIMBEK SHAVKAT O‘G‘LI**

Mahalliy investorlarning milliy iqtisodiyotdagi rolini oshirish: huquqiy vosita va usullari

59 **HAZRATQULOVA SEVINCHBEKA SHODIYOR QIZI**

SEP litsenziyalashda FRAND majburiyatlari: global sud amaliyoti va O‘zbekiston Respublikasi uchun huquqiy bo‘shliq

66 **TURSUNOV ABDUXALIL ABDUSALIMOVICH**

Iqtisodiyotni texnologik va innovatsion o‘shish modeliga o‘tkazishda raqamli reklamanning huquqiy ahamiyati

73 **UBAYDULLAYEVA ZARIFA MUXIDDIN QIZI**

Elektron tijorat shartnomalarida tovarni sotuvchiga qaytarish masalalari

80 **BOBOTO‘XTAYEV SOHIBJON ABDUSALIM O‘G‘LI**

Sanoat mulki obyektlarini himoya qilish usullari, mexanizmlari va ularning rivojlanish tendensiyalari

87 **SAMANDAROVA FERUZA BAXROMJON QIZI**

Davlat xaridi shartnomalariga o‘zgartirish kiritishning o‘ziga xos jihatlari

12.00.05 – MEHNAT HUQUQI. IJTIMOY TA‘MINOT HUQUQI

94 **ABDULLAYEVA DILFUZA SAIDAZIMOVNA**

Majburiy mehnatni taqiqlash: xalqaro standartlar va milliy qonunchilik

12.00.07 – SUD HOKIMIYATI. PROKUROR NAZORATI. HUQUQNI MUHOFAZA QILISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH. ADVOKATURA

101 **MUHAMMADJONOV ABRORJON AKMALJON O‘G‘LI**

Prokuratura organlari faoliyatiga raqamli texnologiyalarni tatbiq etish masalalari

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

109 **UTAYEV XUSNIDDIN XURRAMOVICH**

Raqamli muhitda firibgarlik jinoyatining jinoiy-huquqiy mohiyati va ijtimoiy xavfliligi

116 **JUMANIYOZOVA ZARNIGOR MAXAMMADI QIZI**

Migratsiya jarayonlari va odam savdosi o‘rtasidagi bog‘liqlik

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

- 125 **OMONOV ZAFARJON RAXMONALIYEVICH**
Tergov sudyasi: ishni sudga qadar yuritishda sud nazoratini takomillashtirish masalalari
- 136 **KURMICHKINA ALBINA RINAT QIZI**
O‘zbekistonning 2026–2030-yillarga mo‘ljallangan kiberxavfsizlik strategiyasi: yangi protsessual vositalar va huquqiy majburiyatlar
- 146 **SAIDOV BOBOQUL YORIQULOVICH**
Raqamli sohada sodir bo‘layotgan o‘g‘rilik jinoyatlarini isbotlash, shaxsni identifikatsiya qilish va elektron dalillarni to‘plashdagi muammolar

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

- 152 **ABDULLAYEVA SABOHAT ASATULLO QIZI**
Markazlashmagan kripto-birjalar (DEX) orqali pul yuvishga qarshi kurashish: xalqaro yondashuvlar va milliy huquqiy mexanizmlarni rivojlantirish

12.00.13 – INSON HUQUQLARI

- 158 **TANGIRQULOV MUZAFFAR DONIYOR O‘G‘LI**
Suvga bo‘lgan huquq inson huquqlari tizimida: nazariy-huquqiy va amaliy tahlil

HUQUQNI SOHALARARO TADQIQ ETISH

- 165 **GULYAMOVA GULNORA YAKUBOVNA**
O‘zbek huquqshunoslik terminologiyasida ko‘pma’nolilik va qarama-qarshilik
- 170 **FATTAXOVA AMINA RUSTAMOVNA**
Huquqshunoslarni kasbiy tayyorlashda narrativ yondashuv: badiiy matn imkoniyatlari
- 178 **MATENOV RASHID BEKIMBETOVICH**
Huquq tilining rivojlanishi: tildagi tabiiy o‘zgarishlarning qonunchilikka ta’siri
- 183 **ZIYAMUXAMEDOVA SHAHNOZA TOLKUNOVNA**
Abdulla Qahhorning “O‘g‘ri” hikoyasida huquqqa oid leksika bo‘yicha mulohazalar hamda mo‘jaz konkordans lug‘at

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

- 11 **АЛИМОВ БОТУ БАБИРОВИЧ**
Конституционно-правовые основы взаимоотношений Президента и Правительства: зарубежный опыт и модель Узбекистана
- 19 **САИДАЗИМОВ ЮСУФ СОДИК УГЛИ, ЖАЛОЛОВА ДИЁРА ГАЙРАТ КИЗИ**
Анализ национального законодательства о порядке производства по административным жалобам в Республике Узбекистан
- 26 **НОРМУРАТОВ АКТАМ ТУЛАБОЙ УГЛИ, ЖУРАЕВА МУМТОЗМАХАЛБЕГИМ ЭЛМУРОДЖОН КИЗИ**
Действительность административных актов в Республике Узбекистан: анализ материально-правовых и процессуальных требований

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

- 32 **НАРЗИЕВ ОТАБЕК СЎДИЕВИЧ, МАМАТХАНОВ АСКАР МАХМУТОВИЧ**
Социальные инвестиции и облигации социального воздействия: правовые механизмы в Узбекистане
- 42 **ШАМШЕТОВ ШАРАФАТДИН САРСЕНОВИЧ**
Правовой статус микрофинансовых организаций как субъектов предпринимательской деятельности
- 52 **ДИЛБОБОВЕ НОЗИМБЕК ШАВКАТ УГЛИ**
Повышение роли местных инвесторов в национальной экономике: правовые инструменты и способы
- 59 **ХАЗРАТКУЛОВА СЕВИНЧБЕКА ШОДИЁР КИЗИ**
Обязательства FRAND в лицензировании SEP: глобальная судебная практика и правовой пробел Республики Узбекистан
- 66 **ТУРСУНОВ АБДУХАЛИЛ АБДУСАЛИМОВИЧ**
Правовое значение цифровой рекламы в процессе перехода экономики к технологической и инновационной модели роста
- 73 **УБАЙДУЛЛАЕВА ЗАРИФА МУХИДДИН КИЗИ**
Вопросы возврата товара продавцу в договорах электронной коммерции
- 80 **БОБОТУХТАЕВ СОХИБЖОН АБДУСАЛИМ УГЛИ**
Способы и механизмы защиты объектов промышленной собственности и тенденции их развития
- 87 **САМАНДАРОВА ФЕРУЗА БАХРОМЖОН КИЗИ**
Особенности внесения изменений в договоры государственных закупок

12.00.05 – ТРУДОВОЕ ПРАВО. ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

- 94 **АБДУЛЛАЕВА ДИЛФУЗА САИДАЗИМОВНА**
Запрет принудительного труда: международные стандарты и национальное законодательство

12.00.07 – СУДЕБНАЯ ВЛАСТЬ. ПРОКУРОРСКИЙ НАДЗОР. ОРГАНИЗАЦИЯ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. АДВОКАТУРА

- 101 **МУХАММАДЖОНОВ АБРОРЖОН АКМАЛЖОН УГЛИ**
Вопросы внедрения цифровых технологий в деятельность органов прокуратуры

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

- 109 **УТАЕВ ХУСНИДДИН ХУРРАМОВИЧ**
Уголовно-правовая сущность и общественная опасность мошенничества в цифровой среде
- 116 **ЖУМАНИЕЗОВА ЗАРНИГОР МАХАММАДИ КИЗИ**
Взаимосвязь миграционных процессов и торговли людьми

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

125 **ОМОНОВ ЗАФАРЖОН РАХМОНАЛИЕВИЧ**

Следственный судья: вопросы совершенствования судебного контроля на досудебных стадиях уголовного процесса

136 **КУРМЫЧКИНА АЛЬБИНА РИНАТ КИЗИ**

Стратегия кибербезопасности Узбекистана на 2026–2030 годы: новые процессуальные инструменты и правовые обязательства

146 **САИДОВ БОБОКУЛ ЁРИКУЛОВИЧ**

Проблемы доказывания преступлений кражи, совершаемых в цифровой сфере, идентификации личности и сбора электронных доказательств

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

152 **АБДУЛЛАЕВА САБОХАТ АСАТУЛЛО КИЗИ**

Противодействие отмыванию денежных средств через децентрализованные криптобиржи (DEX): международные подходы и развитие национальных правовых механизмов

12.00.13 – ПРАВА ЧЕЛОВЕКА

158 **ТАНГИРКУЛОВ МУЗАФФАР ДОНИЁР УГЛИ**

Право на воду в системе прав человека: теоретико-правовой и практический анализ

МЕЖОТРАСЛЕВОЕ ИЗУЧЕНИЕ ПРАВА

165 **ГУЛЯМОВА ГУЛНОРА ЯКУБОВНА**

Полисемия и антонимия в узбекской юридической терминологии

170 **ФАТТАХОВА АМИНА РУСТАМОВНА**

Нарративный подход в профессиональной подготовке юристов: потенциал художественного текста

178 **МАТЕНОВ РАШИД БЕКИМБЕТОВИЧ**

Развитие правового языка: влияние естественных языковых изменений на законодательство

183 **ЗИЯМУХАМЕДОВА ШАХНОЗА ТОЛКУНОВНА**

Размышления о правовой лексике в рассказе Абдуллы Каххора «Вор» и краткий конкордансный словарь

CONTENTS

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

- 11 **ALIMOV BOTU BABIROVICH**
Constitutional and legal foundations of the relationship between the President and the Government: experience of foreign countries and the Uzbek model
- 19 **SAIDAZIMOV YUSUF SODIQ UGLI, JALOLOVA DIYORA GAYRAT KIZI**
Analysis of national legislation on the procedure for administrative appeals in the Republic of Uzbekistan
- 26 **NORMURATOV AKTAM TULABOY UGLI, JURAEVA MUMTOZMAHALBEGIM ELMURODJON KIZI**
Authenticity of administrative documents in the Republic of Uzbekistan: analysis of material-legal and procedural requirements

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 32 **NARZIEV OTABEK SADIYEVICH, MAMATKHANOV ASKAR MAKHMUTOVICH**
Social investment and social impact obligations: legal mechanisms in Uzbekistan
- 42 **SHAMSHETOV SHARAFATDIN SARSENOVICH**
The legal status of microfinance organizations as subjects of entrepreneurial activity
- 52 **DILBOBOEV NOZIMBEK SHAVKAT UGLI**
Increasing the role of local investors in the national economy: legal instruments and methods
- 59 **HAZRATQULOVA SEVINCHBEKA SHODIYOR KIZI**
Franchise obligations in SEP licensing: global judicial practice and the legal gap in the Republic of Uzbekistan
- 66 **TURSUNOV ABDUKHALIL ABDUSALIMOVICH**
The legal importance of digital advertising in the transition of the economy to a technological and innovative growth model
- 72 **UBAYDULLAEVA ZARIFA MUKHIDDIN KIZI**
Issues of return of goods to the seller in electronic commerce contracts
- 80 **BOBOTUKHTAEV SOHIBJON ABDUSALIM UGLI**
Methods and mechanisms for the protection of industrial property objects and their development trends
- 87 **SAMANDAROVA FERUZA BAKHROMJON KIZI**
Specific features of amending public procurement contracts

12.00.05 – LABOR LAW. SOCIAL SECURITY LAW

- 94 **ABDULLAEVA DILFUZA SAIDAZIMOVNA**
Prohibition of forced labour: international standards and national legislation

12.00.07 – JUDICIAL BRANCH. PROSECUTOR'S CONTROL. ORGANIZATION OF LAW ENFORCEMENT. ADVOCACY

- 101 **MUHAMMADJONOV ABRORJON AKMALJON UGLI**
Issues of implementing digital technologies in the activities of prosecutorial offices

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

- 109 **UTAEV KHUSNIDDIN KHURRAMOVICH**
Criminal-legal nature and social danger of fraud in the digital environment
- 116 **JUMANIYOZOVA ZARNIGOR MAKHAMMADI KIZI**
The relationship between migration and human trafficking

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND
FORENSIC EXPERTISE

- 125 **OMONOV ZAFARJON RAKHMONALIEVICH**
Investigative judge: issues of improving judicial oversight in pre-trial proceedings
- 136 **KURMICHKINA ALBINA RINAT KIZI**
Uzbekistan cybersecurity strategy for 2026–2030: new procedural instruments and legal obligations
- 146 **SAIDOV BOBOQUL YORIQULOVICH**
Problems in proving the furt criminals in the digital sector, individual identification, and collection of electronic evidences

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

- 152 **ABDULLAeva SABOKHAT ASATULLO KIZI**
Combating money laundering through decentralized cryptocurrency exchanges (DEX): international approaches and development of national legal mechanisms

12.00.13 – HUMAN RIGHTS

- 158 **TANGIRQULOV MUZAFFAR DONIYOR UGLI**
The right to water in the human rights system: theoretical-legal and practical analysis

INTERDISCIPLINARY STUDY OF LAW

- 165 **GULYAMOVA GULNORA YAKUBOVNA**
Polysemy and antonymy in Uzbek legal terminology
- 170 **FATTAKHOVA AMINA RUSTAMOVNA**
Narrative approach in the professional training of lawyers: the potential of literary text
- 178 **MATENOV RASHID BEKIMBETOVICH**
Development of the language of law: the influence of natural language changes on legislation
- 183 **ZIAMUKHAMEDOVA SHAHNOZA TOLKUNOVNA**
Reflections on legal vocabulary in Abdulla Qahhor’s short story “The Thief” and a brief concordance dictionary

Kelib tushgan / Получено / Received: 07.05.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 04.06.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 29.06.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.uzlawrev.3.2./NAQK8984>

UDC: 343.23(045)(575.1)

RAQAMLI MUHITDA FIRIBGARLIK JINOYATINING JINOIY-HUQUQIY MOHIYATI VA IJTIMOIIY XAVFLILIGI

Utayev Xusniddin Xurramovich,

Toshkent davlat yuridik universiteti

mustaqil izlanuvchisi

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-2222-1676>

e-mail: utaevhusniddin6@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada raqamli muhitda firibgarlik jinoyatining jinoiy-huquqiy mohiyati, uning an'anaviy firibgarlikdan farq qiluvchi belgilari, ijtimoiy xavflilik mezonlari va milliy qonunchilikda kvalifikatsiya qilish masalalari ilmiy tahlil qilingan. Axborot texnologiyalaridan foydalangan holda sodir etiladigan firibgarlik faqat texnik vosita orqali amalga oshiriladigan mulkiy jinoyat sifatida emas, balki jabrlanuvchining raqamli muhitga bo'lgan ishonchini izdan chiqaradigan, moliyaviy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatadigan hamda transchegaraviy xavf tug'diradigan kompleks jinoiy-huquqiy hodisa sifatida baholanadi. Maqolada raqamli firibgarlikning huquqiy tabiati ochib berilgan va huquqni qo'llash amaliyotini takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-amaliy takliflar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: raqamli muhit, firibgarlik, kiberfiribgarlik, axborot texnologiyalari, jinoyat huquqi, ijtimoiy xavflilik, kvalifikatsiya, raqamli dalillar, transchegaraviy jinoyatchilik

УГОЛОВНО-ПРАВОВАЯ СУЩНОСТЬ И ОБЩЕСТВЕННАЯ ОПАСНОСТЬ МОШЕННИЧЕСТВА В ЦИФРОВОЙ СРЕДЕ

Утаев Хусниддин Хуррамович,

самост оят ельный соискат ель

Ташкент ского государст венного юридического университет ет а

Аннотация. В статье проведён научный анализ уголовно-правовой сущности мошенничества в цифровой среде, его признаков, отличающих его от традиционного мошенничества, критериев общественной опасности, а также вопросов квалификации в национальном законодательстве. Мошенничество, совершаемое с использованием информационных технологий, рассматривается не только как имущественное преступление, осуществляемое посредством технических средств, но и как комплексное уголовно-правовое явление, подрывающее доверие потерпевших к цифровой среде, оказывающее негативное влияние на финансовую стабильность и создающее трансграничные риски. В статье раскрывается правовая природа цифрового мошенничества и выдвигаются научно-практические предложения, направленные на совершенствование правоприменительной практики.

Ключевые слова: цифровая среда, мошенничество, кибермошенничество, информационные технологии, уголовное право, общественная опасность, квалификация, цифровые доказательства, трансграничная преступность

CRIMINAL-LEGAL NATURE AND SOCIAL DANGER OF FRAUD IN THE DIGITAL ENVIRONMENT

Utaev Xusniddin Khurramovich,

Independent Researcher at Tashkent State University of Law

Abstract. The article provides a scientific analysis of the criminal-legal essence of fraud in the digital environment, its distinguishing features from traditional fraud, social hazard criteria, and qualification issues

in national legislation. Fraud committed using information technology is evaluated not only as a property crime committed through technical means but also as a complex criminal-legal event that undermines the victim's trust in the digital environment, negatively affects financial stability, and poses a cross-border threat. The article reveals the legal nature of digital fraud and puts forward scientific and practical proposals aimed at improving law enforcement practice.

Keywords: digital environment, fraud, cyber fraud, information technology, criminal law, public danger, qualification, digital evidence, cross-border crime

Kirish

Raqamli muhitda mulkiy munosabatlarning kengayishi firibgarlik jinoyatini yangi bosqichga olib chiqdi. Ilgari firibgarlik asosan shaxslararo muloqot, hujjat, va'da yoki ishonch asosida sodir etilgan bo'lsa, hozir u bankilovalari, to'lov tizimlari, ijtimoiy tarmoqlar, messenjerlar, elektron savdo maydonlari, sun'iy intellekt vositalari va kriptoaktivlar bilan bog'liq holda namoyon bo'lmoqda. Shu sababli firibgarlikning raqamli muhitdagi mohiyati nafaqatan'anaviyaldash yoki ishonchni suiiste'mol qilish doirasida tushuntirish yetarli emas. Chunki aldov texnik interfeys, identifikatsiya ma'lumoti, bankkarta sirekviziti, soxta akkaunt, *fishing* (soxta sayt) havolasi yoki avtomatlashtirilgan xabar orqali amalga oshirilishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 168-moddasida firibgarlik uchun javobgarlik belgilangan bo'lib, mazkur moddada axborot tizimidan, shu jumladan, axborot texnologiyalaridan foydalanib sodir etilgan firibgarlik og'irlashtiruvchi belgi sifatida nazarda tutilgan (Republic of Uzbekistan, 1995). Ushbu norma raqamli firibgarlikni huquqiy baholash uchun asos yaratadi, ammo amaliyotda uni og'irlik, kompyuter axborotiga noqonuniy kirish, to'lov vositalaridan g'ayriqonuniy foydalanish yoki fuqarolik-huquqiy majburiyatni bajar maslik holatlaridan farqlash murakkabligicha qolmoqda.

Asosiy qism

Maqolaning maqsadiraqamli muhitda firibgarlik jinoyatining jinoiy-huquqiy mohiyati va ijtimoiy xavfliligini kompleks tahlil qilishdan iborat. Maqolada qonunchilik normalari, sud amaliyoti, xalqaro hisobotlar va doktrinal yondashuvlar o'zaro bog'liq holda o'rganilib, raqamli muhitda firibgarlikning huquqiy mohiyati, obyekt va obyektiv tomonga xos belgilari, jabrlanuvchi irodasining shakllanish mexanizmi, elektron to'lovlar va raqamli xizmatlarga nisbatan ishonchning zaiflashuvi hamda ushbu jinoyatning transchegaraviy xususiyati ochib beriladi.

Raqamli firibgarlikning huquqiy tabiati. Firibgarlikning umumiy huquqiy tabiati aldov yoki ishonchni suiiste'mol qilish orqali o'zganing mulki yoki mulkka bo'lgan huquqini qo'liga kiritishda namoyon bo'ladi. Uning markaziy belgisi jabrlanuvchining yangilish tasavvuri asosida mulkiy harakatni amalga oshirishidir. Shu jihatdan firibgarlik og'irlikdan farqqiladi, chunki og'irlikda mulk jabrlanuvchi irodasidan tashqari olib qo'yiladi, firibgarlikda esa jabrlanuvchi aldangan holda mulkni o'zi topshiradi yoki mulkka bo'lgan huquqni o'tkazadi. D. Fayzullayev (2024) firibgarlikni o'zganing mulkini yoki mulkka bo'lgan huquqini aldash yoki ishonchni suiiste'mol qilish yo'ri bilan qonunga xilof ravishda va tekin qo'liga kiritish sifatida izohlaydi.

Raqamli muhitda mulkni topshirish jarayoni ko'p hollarda bevosita shaxsiy muloqot orqali emas, balki axborot tizimida bajariladigan harakatlar orqali amalga oshadi. Jabrlanuvchi *fishing* havolasiga karta ma'lumotlarini kiritishi, bank xodimi sifatida tanishtirgan shaxsga SMS kodni aytishi yoki soxta onlayn savdo maydonchasida to'lovni amalga oshirishi mumkin. Bunday hollarda u o'z harakatini ixtiyoriy deb hisoblaydi, ammo uning irodasi yolg'on axborot ta'sirida shakllangan bo'ladi.

Oliy sud Plenumi axborot texnologiyalaridan foydalanib firibgarlik sodir etishda asosiy farq jabrlanuvchining aldash yoki ishonchni suiiste'mol qilish oqibatida mulkni aybdor egaligiga o'tkazishida ekanini ko'rsatgan. Plenum qarorida bunday jinoyat axborotni o'zgartirish yoki kompyuter tizimiga yolg'on axborot kiritish orqali ham sodir etilishi mumkinligi ta'kidlangan (Supreme Court of the Republic of Uzbekistan, 2023). Demak, raqamli firibgarlikda shaxs irodasi, axborot tizimidagi operatsiya va texnik vosita o'zaro bog'liq holda baholanishi lozim.

Kvalifikatsiyada hal qiluvchi mezon texnik vositaning mavjudligi emas, balki mulkiy harakat qanday irodaviy sharoitda amalga oshirilganidir. Agar shaxs jabrlanuvchini aldamsdan, uning hisobidan pulni yashirin texnik usulda olib qoysa, bunda firibgarlik emas, boshqa talon-toroj shakli yoki axborot tizimiga noqonuniy kirish belgisi ustuvor bo'lishi mumkin. Agar jabrlanuvchi soxta axborot ta'sirida pulni o'zi otkazsa, firibgarlikning asosiy belgisi saqlanadi.

Raqamli firibgarlikni ta'riflashda uchelement birgalikda aksetish kerak. Birinchi element mulkiy maqsadga qaratilgan qasddir. Ikkinchi element aldash yoki ishonchni suiiste'mol qilish usulidir. Uchinchi element axborot texnologiyalarining jinoyatni amalga oshirish, jabrlanuvchiga ta'sir ko'rsatish yoki mulkiy natijaga erishishda muhim vosita sifatida ishtirok etishidir. Ushbu belgilardan biri mavjud bo'lmasa, qilmishni Jinoyat kodeksining 168-moddasi uchinchi qismi "g" bandi bilan kvalifikatsiya qilish ehtiyotkorlik bilan hal qilinishi lozim.

Doktrinal yondashuvlar va ilmiy ta'rif. Kiberjinoyatchilik nazariyasida raqamli firibgarlikni tushunishga oid yondashuvlar turlicha. D. Uoll kiberjinoyatlarni kompyuter tizimlarining yaxlitligiga qarshi jinoyatlar, kompyuter yordamida sodir etiladigan jinoyatlar va kompyuter kontentiga qarshi jinoyatlarga ajratadi hamda ushbu tasnifda firibgarlikni kompyuter yordamida sodir etiladigan jinoyatlar qatorida ko'radi (Wall, 2007). P. Graboskiy esa kiberfiribgarlikni an'anaviy jinoyatning yangi vositalar yordamida sodir etilayotgan shakli sifatida baholaydi (Grabosky, 2001). Bu yondashuvlar firibgarlikning mulkiy manfaat, qasd, aldov va jabrlanuvchi irodasining yangilash shakllanishi bilan bog'liq asosiy mohiyati saqlanib qolishini ko'rsatadi.

Ayni paytda raqamli muhit firibgarlikni miqyos, tezlik, latentlik, transchegaraviylik va dalillarni yashirish imkoniyati bo'yicha yangi darajaga olib chiqadi. N. Lopashenko (2019) kompyuter tizimini aldash tushunchasi klassik firibgarlikka to'liq mos kelmasligini asoslaydi. Kompyuter inson kabi adashmaydi, ammo axborot tizimiga kiritilgan yolg'on ma'lumot insonning huquqiy ahamiyatga ega harakatini yuzaga keltirishi yoki avtomatlashtirilgan operatsiya ni ishga tushirishi mumkin. Shu bois huquqiy baholashda aldangan subyekt axborot tizimi orqali harakat qilayotgan inson yoki ushbu tizimga ishonch bildirgan mulkegasi hisoblanadi.

A. Komarov (2011) internet tarmog'idagi firibgarlikni insonni yoki kompyuter tizimini aldash orqali sodir etiladigan jinoyatlar majmuasi sifatida ta'riflaydi. A. Pobegaylo (2018) kiberfiribgarlikni an'anaviy firibgarlikning axborot tizimlari orqali sodir etilishi bilanгина cheklamasdan, uni yangi turdagi mulkiy zarar yetkazish shakllari va xakerlik hujumlari bilan ham bog'laydi. D. Payziyev va A. Zokirov (2024) esa kiberfiribgarlikni bank kartalari, to'lov rekvizitlari, parollar va kompyuter tizimlarini buzish orqali sodir etiladigan qilmish sifatida izohlaydi. Mazkur qarashlar raqamli muhitdagi firibgarlikning amaliyotda keng tarqalgan usullarini yoritadi, biroq uning asosiy jinoyat-huquqiy belgisi bo'lgan aldash yoki ishonchni suiiste'mol qilish mezonini yetarli darajada aniq chegaralab bermaydi.

Ilmiy jihatdan raqamli firibgarlikni usullar royxati orqali emas, balki jinoyat natija va irodaviy mexanizm orqali belgilash to'g'riroqdir. D. Zikov kiberfiribgarlikni kompyuter texnologiyalari yordamida, ishonchni suiiste'mol qilish orqali o'ziga shaxsning pul mablag'larini o'zlashtirish, uning mulkiga zarar yetkazish va ushbu mulkka ega bo'lish bilan bog'liq qilmish sifatida ta'riflaydi (Zykov, 2002). Ushbu yondashuv firibgarlikning mulkiy natijasini aniqroq aks ettiradi. Shu asosda raqamli muhitda firibgarlik axborot texnologiyalari, axborot tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari yoki raqamli identifikatsiya vositalaridan foydalangan holda aldash yoki ishonchni suiiste'mol qilish orqali o'zganing mulkini yoxud mulkka bo'lgan huquqini qonunga xilof ravishda o'ziga kiritishga qaratilgan qasddan sodir etiladigan ijtimoiy xavfli qilmish sifatida ifodalanishi mumkin.

Ijtimoiy xavflilik va texnologik omillar. Raqamli firibgarlikning ijtimoiy xavfliligini faqat yetkazilgan moddiy zarar bilan o'lchash to'g'ri emas. U jamiyatning raqamli xizmatlarga, elektron bank tizimiga, onlayn savdoga, davlat xizmatlari portaliga va umuman raqamli transformatsiyaga bo'lgan ishonchini pasaytiradi. AQSh Federal tergov byurosining 2024-yilgi hisobotiga ko'ra, AQSHda 859 mingdan ortiq kiberjinoyat shikoyati qayd etilgan va yetkazilgan zarar 16,6 milliard AQSH dollarini tashkil etgan (Federal Bureau of Investigation, 2025). *Cybersecurity Ventures* hisob-

kitoblarida esa global kiberjinoatchilik zarari 2025-yilga kelib yillik 10,5 trillion AQSH dollariga yetishi prognoz qilingan (Morgan, 2025). Bu ma'lumotlar raqamli firibgarlikni nafaqat milliy, balki xalqaro iqtisodiy xavf sifatida baholash zarurligini ko'rsatadi.

Interpolning *Global Financial Fraud Assessment* hisobotida 2023-yilda firibgarlar jahon bo'yicha jabrlanuvchilardan 1 trillion dollardan ortiq mablag'ni o'g'irlagani qayd etilgan (INTERPOL, 2024). Bunday jinoyatlar ko'pincha vazifalar taqsimlangan guruhlar tomonidan sodir etiladi. Bir shaxs fishing sahifasini tayyorlaydi, ikkinchisi ma'lumotlarni yig'adi, uchinchi pulni tranzit hisoblar orqali o'tkazadi, boshqa sikriptoaktivlar yordamida izniyashiradi. Shu sababli ijtimoiy xavflilikni baholashda moddiy zarar bilan birga uyushganlik darajasi va transchegara viyomaliya viyyo malishlar ham hisobga olinishi kerak.

O'zbekistonda ham raqamli firibgarlikning o'sishi jiddiy tendensiyaga aylangan. Kiber xavfsizlik markazi ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda O'zbekistonda 12 milliondan ortiq kiberhujum urinishi qayd etilgan (Kun.uz, 2025). B. Mamajonov (2025) keltirgan ma'lumotlarga ko'ra, 2019-yilda axborot texnologiyalaridan foydalanib 18 toifa bo'yicha 863 ta jinoyat sodir etilgan bo'lsa, 2024-yilda bu ko'rsatkich 62 toifa bo'yicha 58800 ta jinoyatni tashkil etgan. Shu manbada 2024-yilda mamlakatdagi barcha jinoyatlarning 44,4 foizi kiberjinoatchilik hisoblangani va ularning asosiy qismi bank kartalariga bog'liq bo'lgani qayd etilgan. Bu ma'lumotlar raqamli firibgarlikning milliy jinoyatchilik tuzilmasidagi o'rnini ko'rsatadi.

Raqamli firibgarlikning ijtimoiy xavfliligi ushbu jinoyatning yuqori darajada yashirin sodir etilishi va ko'p hollarda o'z vaqtida aniqlanmay qolishi bilan ham bog'liq. Jabrlanuvchilar uyat, ishonchsizlik, mablag'ni miqdorining kichikligi yoki huquqni muhofaza qiluvchi organlardan natija bo'lmazligi haqidagi tasavvur sababli murojaat qilmasligi mumkin. Jahon iqtisodiy forumi hisobotida dunyo aholisining katta qismi kiberfiribgarlikta 'siriga duchor bo'layotgani qayd etilib, bu holat ushbu jinoyat ommaviy kundalik xavfga aylanganini ko'rsatadi (World Economic Forum, 2024). Shuning uchun profilaktika jazoni kuchaytirish bilan cheklanmasdan, raqamli savodxonlik, tezkor ogohlantirish va xavfli operatsiyalarni avtomatik bloklash tizimlari bilan bog'lanishi kerak.

Jinoyat usullarining o'zgarishi mazkur xavfni yanada kuchaytiradi. Fishing sahifalari, soxta bank operatorlari, qalbaki investitsiya platformalari, marketpleyslardagi aldov sxemalari, vishing (telefon qo'ng'iroqlari yordamida amalga oshiriladigan firibgarlik), farming (soxta saytlarga yo'naltirish), spufing (telefon raqam yoki e-mail manzilini soxtalashtirish), dipfeyk (SI yordamida ovoz va yuzni soxtalashtirish) texnologiyalari, kriptoaktivlar va sun'iy intellekt vositalari raqamli firibgarlikni sodir etishda o'zaro uyg'unlashgan holda qo'llanmoqda. S. Turayev internet tarmog'ida jinoyat sodir etish ko'p kuch va xarajat talab etmasligi, kompyuter, dasturiy ta'minot vositalari va axborot tarmog'iga ulanishning o'zi ko'p hollarda yetarli bo'lishini ta'kidlaydi (Turaev, 2022). Bu holat raqamli firibgarlikning ommalashuviga xizmat qiluvchi texnologik omillardan biri hisoblanadi.

Vishing misolida raqamli firibgarlikning psixologik tomoni yaqqol ko'rinadi. Sh. Jumaboyev (2024) firibgarlik jinoyatlarining asosiy turlaridan biri sifatida vishing usulini ko'rsatib, uning mohiyati jinoyatchilar tomonidan bank xodimlari nomidan qo'ng'iroqlar amalga oshirilishi, shaxsiy ma'lumotlar hamda bank kartalari rekvizitlarini qo'lga kiritish bilan bog'liqligini ta'kidlaydi. Bunda jabrlanuvchining texnik bilimsizligi bilan birga shoshilinch qaror qabul qilish, qo'rquv, bankka ishonch va mablag'ni saqlab qolish istagi ham ishga solina di. Jahon iqtisodiy forumining Global Cybersecurity Outlook 2025 hisobotida 2023-yilning birinchi choragidan 2024-yilning birinchi choragigacha darknetda dipfeyk vositalari savdosining 223 foizga oshgani qayd etilgan (World Economic Forum, 2025). Bu holat sun'iy intellekt va dipfeyk texnologiyalari raqamli firibgarlik xavfini amaliyotda kuchaytirayotganini ko'rsatadi.

Kvalifikatsiya va huquqni qo'ldash muammolari. Raqamli firibgarlikni kvalifikatsiya qilishda birinchi muammo axborot texnologiyasining jinoyat tarkibidagi rolini to'g'ri aniqlash bilan bog'liq. Axborot texnologiyasidan har qanday foydalanish Jinoyat kodeksining 168-moddasi uchinchi qismi "g" bandini qo'ldash uchun yetarli asos bo'la olmaydi. Texnik vosita aldash, ishonchni suiiste'mol qilish yoki mulkiyatiga erishish jarayonida muhim usul sifatida ishtirok etgan taqdirdagina ushbu

og'irlashtiruvchi belgi haqida so'z yuritish mumkin. Masalan, telefon orqali qarzni qaytarish haqida yolg'ion va'da berish har doim ham raqamli firibgarlik sifatida baholanmaydi. Biroq bank xodimi sifatida qo'ng'iroq qilib, jabrlanuvchidan karta ma'lumotlari yoki tasdiqlash kodini olish hamda shu orqali pul mablag'larini o'tkazishga erishish axborot texnologiyalaridan foydalangan holda sodir etilgan firibgarlik belgilarini yuzaga keltiradi.

Oliy sud Plenumi kompyuter texnikasi, aloqa vositasi, planshet yoki boshqa texnik qurilmalar yordamida manipulyatsiya qilish orqali mulkni aldash yoki bilan talon-toroj qilish raqamli firibgarlik sifatida baholanishini ko'rsatgan (Supreme Court of the Republic of Uzbekistan, 2023). Biroq bu tushuntirishni qo'llashda jabrlanuvchining aldangan irodasi har bir ishda alohida isbotlanish zarur. Aksholda, axborot texnologiyasining mavjudligi avtomatik ravishda og'irlashtiruvchi belgiga aylanib qoladi.

Ikkinchi muammo fuqarolik-huquqiy munosabat bilan firibgarlikni farqlashdan iborat. Onlayn savdo, xizmat ko'rsatish, investitsiya, elektron qarz va sheriklik munosabatlarida majburiyat bajarilmasligi holatlari tez-tez uchraydi. Biroq har qanday majburiyatni bajarmaslik firibgarlik hisoblanmaydi. Qilmish firibgarlik sifatida baholanishi uchun shaxsda mulkni qo'lga kiritish niyati boshida noq mavjud bo'lishi, u jabrlanuvchini atayin dashtirishi va shu orqali mulkiyatiga erishishi kerak. Shu sababli subyektiv tomonni, ayniqsa dastlabki qasdni isbotlash kvalifikatsiyada hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Uchinchi muammo raqamli dalillarning yetarliligi bilan bog'liq. Screenshot, chat yozishmasi, elektron chek, bankilova sidagi operatsiya tarixi yoki telefon qo'ng'irog'ini yozuv alohida holda jinoyatni isbotlash uchun yetarli bo'lmamasligi mumkin. Ularning kelib chiqishi, o'zgartirilmaganligi, qaysi qurilmada yaratilgani, qaysi IP manzildan kirilgani, qaysi akkauntga bog'liqligi va tranzaksiya zanjiri tekshirilishi lozim. A. Tashtemirov (2024) dastlabki ma'lumotlarni to'g'ri tasniflash jinoyat ishini qo'zg'atish masalasi ni haletishda, voqea tavsifi, sodir etish va yashirish usullari hamda jinoyatning shaxsi haqida asosli gumonlarni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega ekanini ta'kidlaydi.

To'rtinchi muammo transchegaraviy xususiyat bilan bog'liq. Jinoyatchi, server, jabrlanuvchi va pul mablag'larini boshqa-boshqa davlatlarda bo'lishi mumkin. Bunday sharoitda milliy qonunchilikning o'zi yetarli emas. Xalqaro hamkorlik, tezkor ma'lumot almashish, elektron dalillarni saqlab qolish va jinoydaroma dani qaytarish mexanizmlari zarur. BMT Bosh Assambleyasining 2024-yil 24-dekabr dagi 79/243-son rezolyutsiyasi bilan qabul qilingan Kiberjinoyatchilikka qarshi konvensiya elektron dalillar va transchegaraviy jinoyatchilikka qarshi hamkorlik bo'yicha muhim huquqiy yommalish sifatida baholanadi (United Nations General Assembly, 2024).

Takomillashtirish yommalishlari. Raqamli muhitda firibgarlikka qarshi samarali kurashish uchun jinoyat huquqi, protsessual huquq, moliyaviy nazorat va kiberxavfsizlik choralari uyg'unlashtirilishi kerak. Avvalo, Jinoyat kodeksida axborot texnologiyalaridan foydalanib firibgarlik sodir etish belgisini qo'llash mezonlari aniqlashtirilishi lozim. Bu mezonlar texnik vositaning jinoyatdagi rolini, jabrlanuvchi irodasining aldash orqalishakllanganini va mulkiyatiga erishilganini qamrab olishi zarur.

Sud amaliyotini birxillashtirish ham muhim ahamiyatga ega. Firibgarlik, og'irlik, kompyuter axborotiga noqonuniy kirish va fuqarolik-huquqi nizoo'rtasidagi farqlar bo'yicha qo'shimcha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilishi kerak. Ayniqsa onlayn savdo, soxta investitsiya, bank kartasi rekvizitlarini qo'lga kiritish, elektron qarz va kriptoaktivlar bilan bog'liq holatlar bo'yicha yagona yondashuv zarur.

Raqamli dalillar bilan ishlash standartlarini kuchaytirish alohida yommalish bo'lishi lozim. Elektron yozishmalar, tranzaksiya ma'lumotlari, IP manzillar, qurilma identifikatorlari, SIM karta ma'lumotlari, bank log (tizim qayd)lari va platforma ma'lumotlari protsessual jihatdan to'g'ri qayd etilmasa, keyinchalik ularni dalil sifatida baholashda muammo kelib chiqadi. Shuning uchun tergov organlari, prokurorlar va sudlar uchun raqamli dalillarni olish, saqlash, tekshirish va baholash bo'yicha maxsus metodik tavsiyalar zarur.

Jinoydaromadlarni tezkor aniqlash va qaytarish mexanizmlari ham kuchaytirilishi kerak. Raqamli firibgarlikda vaqt hal qiluvchi omil hisoblanadi. Pul bir necha daqiqa ichida bir necha hisobdan o'tib

ketishi, elektron hamyonga yoki kriptoaktivga aylantirilishi mumkin. Shuning uchun banklar va huquqni muhofaza qiluvchi organlar o'rtasida tezkor aloqa kanali, shubhali operatsiyalarni vaqtincha to'xtatish tartibi va jabrlanuvchilarning muvofiqsizlik bilan ko'rib chiqish mexanizmita komilla shtirilishi lozim.

Profilaktika ham faqat huquqni muhofaza qiluvchi organlar zimmasiga yuklanmasligi kerak. Banklar, to'lov tashkilotlari, telekommunikatsiya operatorlari, internet platformalar va ta'lim muassasalari ham jinoyatlarning oldini olishda ishtirok etish zarur. Operatsiyalarning xavf darajasini avtomatik baholash, shubhali tranzaksiyalarni vaqtincha bloklash, foydalanuvchiga tushunarli ogohlantirish berish, voyaga yetmaganlar va keksa shaxslar uchun alohida himoya mexanizmlarini yaratish amaliy ahamiyatga ega.

Xulosa

Raqamli muhitda firibgarlik an'anaviy firibgarlikning asosiy belgilarini saqlab qolgan holda axborot texnologiyalarining rivojlanishiga oshirilishi, jabrlanuvchilarning o'zlariga raqamli belgilar orqali ta'sir ko'rsatishi, transchegaraviy xususiyat kasbatishi va yuqori ta'limning o'ziga bog'liqligi bilan farqlanadi. Uni faqat texnik vosita yordamida sodir etilgan oddiy mulkiy jinoyat sifatida baholash to'g'ri emas.

Raqamli firibgarlikning jinoyat-huquqiy mohiyati uch asosiy belgi bilan ifodalanadi. Birinchisi, o'zining mulkiy o'g'irlik bilan bog'liq bo'lgan huquqini qonunga xilof ravishda qo'lga kiritishga qaratilgan qasd. Ikkinchisi, aldash yoki ishonchni suiiste'mol qilish orqali jabrlanuvchilarning shaxsini anglash shakllantirish. Uchinchisi, axborot texnologiyalarining jinoyatni sodir etishda muhim vosita, muhit yoki ta'sir mexanizmi sifatida ishtirok etishi.

Ijtimoiy xavflilik nuqtayinazari dan, raqamli firibgarlik moddiy zararning kattaligi, jabrlanuvchilarning ommaviyligi, ijtimoiy zaif guruhlarga ta'siri, raqamli xizmatlarga ishonchni pasaytirishi, jinoyat izlarini yashirish imkoniyati va uyushgan transchegaraviy guruhlar bilan bog'liqligi sababli yuqori xavf tug'diradi. Shuning uchun ushbu jinoyatga qarshi kurashishda jazo choralarini bilan birga raqamli dalillar standarti, tezkor moliyaviy bloklash, xalqaro hamkorlik, sud amaliyotini birxillashtirish va aholining raqamli savodxonligini oshirish choralarini ham muhim hisoblanadi.

Asosiy taklif shundan iboratki, huquqni qo'ldash amaliyotida axborot texnologiyalaridan foydalanish belgisi avtomatik ravishda og'irlashtiruvchi holat sifatida qabul qilinmasligi kerak. Har bir ishda texnik vosita aldash mexanizmi va mulkiyatiga bilan qanday bog'langanini aniqlanishi lozim. Shu bilan birga, Jinoyat kodeksining 168-moddasi uchinchi qismi "g" bandini qo'ldash bo'yicha aniq mezonlar, raqamli dalillarni baholash metodikasi va raqamli firibgarlikning eng ko'p uchraydigan turlari bo'yicha yagona amaliy tavsiyalar ishlab chiqilishi maqsadga muvofiq.

REFERENCES

- Fayzullayev, D. O. (2024). Kiberjinoyatchilikning kelib chiqishi va rivojlanishi tarixi [The history of the origin and development of cybercrime]. *Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 3(6).
- Federal Bureau of Investigation. (2025). *2024 Internet crime report*. Internet Crime Complaint Center.
- Grabosky, P. (2001). Virtual criminality: Old wine in new bottles. *Social & Legal Studies*, 10(2), 243–249.
- INTERPOL. (2024). *Global financial fraud assessment*. International Criminal Police Organization.
- Jumaboyev, Sh. F. (2024). Ichki ishlar organlari tezkor bo'linmalari tomonidan firibgarlik jinoyatlarining oldini olish taktikasi [Tactics of prevention of fraud crimes by operational units of internal affairs bodies]. *Innovation Academy*, 66–69.
- Komarov, A. A. (2011). *Kriminologicheskie aspekty moshennichestva v globalnoy seti Internet* [Criminological aspects of fraud in the global Internet network] (Abstract of Candidate thesis). Saratov State Academy of Law.
- Kun.uz. (2025, February 3). *Over 12 million cyberattacks recorded in Uzbekistan in 2024*. <https://kun.uz/en/news/2025/02/03/over-12-million-cyberattacks-recorded-in-uzbekistan-in-2024>

Lopashenko, N. A. (2019). Kompyuternoe moshennichestvo: novoe slovo v ponimanihi shcheniya ili oshibka zakonodatel'ya [Computer fraud: A new word in understanding theft or a legislator's mistake]. *Bulletin of the Saratov State Law Academy*, (2), 156–163.

Mamajonov, B. (2025, May 29). O'zbekistonda 2021–2024-yillarda banklar va fuqarolar kiberjinoyatlardan 1,9 trln so'm zarar ko'rdi [In Uzbekistan, banks and citizens suffered losses of 1.9 trillion soums from cybercrime in 2021-2024]. *Gazeta.uz*. <https://www.gazeta.uz/uz/2025/05/29/kiberjinoyat/>

Morgan, S. (2025). *2025 cybersecurity almanac: 100 facts, figures, predictions and statistics*. Cybersecurity Ventures. <https://cybersecurityventures.com>

Payziev, D. Yu., & Zokirov, A. B. (2024). Axborot texnologiyalaridan foydalanib sodir etilayotgan firgarlik jinoyatlar uchun javobgarlik masalasi [The issue of liability for fraud crimes committed using information technologies]. *Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 3(6).

Pobegaylo, A. E. (2018). *Borba s kiberprestupnostyu [The fight against cybercrime]*. University of the Prosecutor's Office of the Russian Federation.

Republic of Uzbekistan. (1995). *Criminal Code of the Republic of Uzbekistan*. Lex.uz. <https://lex.uz/uz/docs/-111453>

Supreme Court of the Republic of Uzbekistan. (2023, June 23). *On judicial practice on cases related to fraud (Resolution of the Plenary Session No. 17)*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/-6523582>

Tashtemirov, A. A. (2024). Axborot texnologiyalaridan foydalanib sodir etilgan firgarlik jinoyatlarining tavsifi va omiga xos xususiyatlari [Description and characteristics of fraud crimes committed using information technologies]. *Eurasian Journal of Technology and Innovation*, 3(6), 25–32.

Turaev, S. A. (2022). Crimes committed using the Internet: Causes and conditions. *Oriental Journal of Social Sciences*, 2(4), 107–118.

United Nations General Assembly. (2024, December 24). *United Nations Convention against Cybercrime (Resolution 79/243)*. United Nations. <https://www.unodc.org/unodc/cybercrime/convention/home.html>

Wall, D. (2007). *Cybercrime: The transformation of crime in the information age*. Polity Press.

World Economic Forum. (2024). *Disrupting cybercrime networks: A collaboration framework*. WEF.

World Economic Forum. (2025). *Global cybersecurity outlook 2025*. WEF.

Zykov, D. A. (2002). *Viktimologicheskie aspekty preduprezhdeniya kompyuternogo moshennichestva [Victimological aspects of computer fraud prevention]* (Candidate dissertation). Vladimir Law Institute.

**O'ZBEKISTON
QONUNCHILIGI TAHLILI**

ILMIY-TAHLILIIY JURNAL
2026-YIL 2-SON

**ОБЗОР
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА
УЗБЕКИСТАНА**

НАУЧНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
2026 ГОД № 2

**UZBEKISTAN
LAW REVIEW**

SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL
2026 ISSUE 2

VOLUME 3 / ISSUE 2 / 2026

DOI: 10.51788/TSUL.UZLAWREV.3.2.

ISSN 2181-8118

DOI: 10.51788/TSUL.UZLAWREV.